

Srđan Vukadinović¹
Akademija dramskih umjetnosti, Univerzitet u Tuzli,
Tuzla, Bosna i Hercegovina

378.6:792(497.6)
ID: 192252684

STUDIJE PRODUKCIJE I KREATIVNA (NE)MOĆ INTEGRISANOG UNIVERZITETA – Studija slučaja: Akademija dramskih umjetnosti, Univerzitet u Tuzli

Apstrakt

Novopozicionirani visokoškolski sistem, po načelima tzv. Bolonjskog procesa, pored pokretljivosti nastavnika i studenata, ECTS kredita i još nekih odrednica, kao bitnu značajku ističe integrisanost univerziteta. To podrazumijeva to određenu centralizaciju djelatnosti univerzitetskih jedinica i gubljenje statusa pravnog lica fakulteta, odnosno njegovo nestajanje kao dotadašnje jedinice sa statusom pravnog lica. Često se puta navedene promjene navode kao više administrativne i racionalne prirode, nego kao promjene koje će suštinski promijeniti unutrašnju strukturu fakulteta ili studijskih odsjeka na njima. Ne studira se više po tim odredbama na fakultetu, nego na univerzitetu. Na prvi pogled takve specifičnosti mogu značiti da se ne radi o suštinskim promjenama, već onima više administrativnog i organizacionog karaktera. Možda, tako nešto posebno ne tangira neke univerzitetske jedinice koje pripadaju oblasti prirodnih, tehničkih, biomedicinskih, pa i društvenih ili humanističkih nauka. Ali kada je riječ o studijama dramskih umjetnosti, a pogotovo produkcije, situacija sa integracijom / centralizacijom univerziteta direktno utiče na umanjeње kvaliteta procesa studiranja. Na studijama dramskih umjetnosti u ambijentima u kojima postoje konstituisani Univerziteti umjetnosti to i ne mora toliko nekreativno djelovati na proces studiranja. Ali, u uslovima gdje se studije dramskih umjetnosti nalaze u okvirima klasičnih univerziteta koji su pravi konglomerati disciplina i grupacija mnoštva raznolikih oblasti proces centralizacije djeluje pogubno po organizaciju i kvalitet nastavnog procesa, kurikulume predmeta i čitavog odsjeka, kao i mogućnosti daljnjih stručnih usavršavanja i specijalizacija unutar odsjeka. Posljedice su posebno razorne po nastavne predmete, planove i grupacije disciplina koje imaju dodirne tačke sa nekim drugim disciplinama, a prije sve-

1 nisvuk@gmail.com

ga pravnim i ekonomskim, na što su studije produkcije po prirodi i karakteru svojih sadržaja upućene. Dolazi do pravog otimanja nastavnih i sadržaja i predmeta, dok isti u praksi doživljavaju banalizaciju i pojednostavljenje. Na taj način centralizacija univerziteta kada su u pitanju studije produkcije na fakultetima, odnosno akademijama dramskih umjetnosti ispoljava kreativnu nemoć u podizanju i profilisanju pomenutih studija na način koji će podrazumijevati postignuće značajnog nivoa.

Ključne riječi

studije produkcije, integrisani univerzitet, kreativna nemoć, pojednostavljenje, banalizacija.

Uvod

Započinjanje procesa harmonizacije visokog obrazovanja u Evropi, devedestih godina XX vijeka, baštinilo je ideju o evropskom prostoru visokog obrazovanja koje je trebalo da omogući da se mladi ljudi mnogo brže školuju i da počnu raditi mnogo ranije nego što su do otpočinjanja pomenutih procesa tako nešto realizovali. Takođe, namjera je bila omogućiti mobilnost studenata, što je značilo da mogu u toku studija studirati na više univerziteta, a da studije završe tamo gdje oni odaberu. Sve je to, po idejama «planera procesa», zahtijevalo uspostavljanje integrisanog univerziteta kao cjeline koja će funkcionalno uskladiti djelovanje navedenih želja.

Međutim, novi procesi nisu u svojoj izvornoj osnovi dati tako kruto da se ne mogu transponovati i prilagođavati zahtjevima konkretnih sredina, studija ili struka. Taj model ne treba u cjelosti preslikavati već treba izvršiti prilagodbu specifičnostima konstituenata procesa, u skladu sa mogućnostima, potrebama i zahtjevima. Jer, ako bi se preslikavalo bukvalno stanje onda prijeti velika opasnost da se dođe u srednjoškolicu visokog obrazovanja, a to nije namjera. Nekritički primjenjući pojedine odredbe nove pozicije univerziteta dolazi se u eliminaciju onoga što je fundament, a od cijelog sistema se pravi jedan pragmatični model koji ne obrazuje pojedinca kao cjelovito biće, već osposobljava ljude za sasvim dnevne i praktične poslove i potrebe.

U takvom modelu posebno su ugrožene discipline iz oblasti dramskih umjetnosti, a posebno produkcija. U integrisanom univerzitetu koji je veliki i glozoman, a pri tome sa širokim spektrom disciplina izgubiće se posebna di-

sciplinarna specifičnost. To iz razloga što će zarad potpunog i ravnopravnog angažovanja nastavnika sa istog fakulteta, ili drugih fakultetskih jedinica sa istog Univerziteta, njima biti povjeravano izvođenje i realizovanje nastavnih sadržaja predmeta, a neće se pozivati u pomoć nastavnici sa drugih srodnih fakulteta iz bližeg ili šireg okruženja.

Studije produkcije na tuzlanskoj Akademiji dramskih umjetnosti (ADU)

Formiranje studija produkcije u prvoj deceniji trećeg milenijuma je zahtjev neophodnosti i vremena i ambijenta u kome se ispoljava i funkcioniše proces «proizvodnje» umjetničkih djela. Ako je ijedna struka toliko banalizovana onda je to oblast produkcije. Pogotovo je ta banalizacija i vulgarizacija prisutna u kulturi i umjetnosti. Mnoštvo pojedinaca koji po stručnim i obrazovnim pretpostavkama imaju najmanje mogućnosti i šanse da se bave produkcijom, a pogotovo kulturnih i umjetničkih sadržaja, imaju hrabrosti i drskosti da se nazovu imenom producenta i da pri tome bez ikakvih predrasuda smatraju sebe stvorenim za bavljenje tim poslom. Očiti porast potreba za producentima u kulturi i umjetnosti različitih «subspecijalizacija» nameće potrebu formiranja studijskih programa za sticanje visokih školskih kvalifikacija za one koji imaju ozbiljnu namjeru baviti se poslom producenta. Pogotovo je takva potreba izražena u državama koje su novonastale i na kojima nema organizovanih studija produkcije.

Jedan od takvih ambijenata je i Bosna i Hercegovina kao jedna od država koja je nastala urušavanjem ex-jugoslovenskog društva i koja je prije 90-ih godina bila usmjerena ka Fakultetu dramskih umjetnosti u Beogradu i školovanju na toj instituciji onih koji su željeli da steknu zvanje organizatora, odnosno kasnije producenta.

Zbog potreba iskazanih u zahtjevima da se dobijaju školovani producenti na Akademiji dramskih umjetnosti u Tuzli se 2004.godine osniva odsjek produkcije na tamošnjoj Akademiji dramskih umjetnosti.²

Studij produkcije na tuzlanskoj ADU je koncipiran kao jedinstveni studijski odsjek. Imajući u obzir sredinu na koju će biti upućeni budući producenti,

2 Akademija scenskih umjetnosti u Sarajevu je formirana 1981.godine, dok se Akademija dramskih umjetnosti u Tuzli osniva 1998. godine. Takođe, 1998.godine je osnovan i Dramski odsjek na Akademiji umjetnosti u Banja Luci.

smatralo se da ne treba školovati posebno producente za pozorišnu i radio produkciju, a posebno za filmsku i televizijsku. Naravno, u okviru jedinstvenog studijskog programa produkcije studenti slušaju temeljne discipline koje se odnose i nazivaju kao četiri navedene fundamentalne produkcije. Tako da je studij produkcije na tuzlanskoj Akademiji, početkom druge decenije trećeg milenijuma koncipiran kao jedan «miks» svega onoga što je zajedničko na nekim drugim visokim školama dramskih umjetnosti, posebno segmentiranim studijskim programima za pozorišnu, odnosno filmsku i TV produkciju.³ Za tako nešto prevagnuli su razlozi broja studenata koji su zainteresovani za studij produkcije, a ne broja koji se upisuju⁴, kao i veličine teritorije koji pokriva ADUT.⁵

Prostor koji pokriva tuzlanska ADU je prostor veličine jedne Crne Gore ili trećine velikog grada. Pokazalo se kroz šest generacija upisanih studenata produkcije da su to, uglavnom, studenti sa područja Kantona.⁶ Inače, upis na studije produkcije se organizuje bijenalno, tj. svake druge godine i kombinuje se bijenalni upis sa upisom na studije glume.

Budući da na tuzlanskoj ADU postoje samo dva studijska odsjeka (produkcija i gluma) to nije u potpunosti zastupljen onaj potrebni «studijsko proizvodni lanac» koji bi još podrazumijevao i studente režije i dramaturgije, a da bi se proces konstituisao kao cjelovit u kome postoji uzajamna saradnja i potpora svih protagonista. Na taj način bi se ciklus pozorišne proizvodnje studentskih projekata zatvorio, jer očito je da o filmskim i televizijskim smjerovima,

-
- 3 Kadrovski i prostorni uslovi i kapaciteti tuzlanske Akademije dramskih umjetnosti od momenta osnivanja Odsjeka za produkciju bazirani su uglavnom na disciplinama koje su dominantno pozorišne. Sam koncept studija je koncipiran, odnosno baziran na modelu 4 + 1 godina. To znači prvi ciklus u trajanju od 4 godine i drugi ciklus u trajanju od godinu dana. Doktorske studije će, vjerovatno, biti u trajanju od 3 godine, ali one još nisu, do druge godine druge decenije trećeg milenijuma počele da se realizuju.
  - 4 Za polaganje prijemnog ispita na Odsjeku za produkciju ADU Tuzla u prosjeku se prijavljuje do 35 kandidata, a prima se ukupno do 15 studenata, koji se upisuju u prvu godinu studija.
  - 5 Tuzlanska Akademija dramskih umjetnosti je upućena na područje Tuzlanskog kantona, kao jednog od deset kantona koji konstituišu teritorijalno ustrojstvo Federacije Bosne i Hercegovine. Ovaj Kanton broji oko 650.000 stanovnika.
  - 6 Ustrojstvo države u Bosni i Hercegovini je takvo da su Kantoni nadležni za visoko obrazovanje. Kantoni su administrativno sastavni djelovi Federacije BiH, kao jednog od dva entiteta. Drugi entitet u BiH, Republika Srpska nije podijeljena po kantonima, već je jedna administrativna i upravna cjelina. Shodno tome fakultete i univerzitete osniva Vlada Kantona, a ne institucije na nivou države. Ako je u Federaciji BiH deset kantona, onda svaka od tih Vlada može da osnuje Univerzitet, što je u većini slučajeva i urađeno.

makar u dogledno vrijeme, nije moguće razmišljati na tuzlanskoj ADU zbog nepostojanja kapaciteta⁷.

Prilikom izrade Elaborata o osnivanju Odsjeka za produkciju pošlo se od određene projekcije koja se temeljila na činjenici da u momentu osnivanja nijedan diplomirani producent ili organizator nije bio stalno zaposlen niti u pozorištu(ima), radio i televizijskim centrima, domovima kulture, centrima za kulturu i drugim kulturno umjetničkim institucijama, a koje egzistiraju na području Tuzlanskog kantona. Polazni osnov u projekciji potreba za budućim diplomiranim producentima polazio je od pretpostavljenog normativa da u institucijama navedenih djelatnosti treba biti angažovan makar po jedan diplomirani producent. Imajući u vidu broj institucija (pozorišta, radio, tv, centri za kulturu i dr.) koje postoje na tuzlanskom Kantonu brojka potrebnih producenata se kretala do cifre od blizu 200-tak profila ovoga kadra.

Kao i mnogo puta pokazalo se da su teorijske pretpostavke jedno, a praksa nešto sasvim drugo. Jer, svijest o poslovima i karakteru posla koje trebaju da obavljaju producenti je nešto što je imalo i još uvijek ima jednu veliku dozu i stepen imaginarnosti, čak i kod pojedinaca koji su direktno vezani svojim angažmanom za institucije kulture i umjetnosti. Trebalo je te 2004.godine objašnjavati što se podrazumijeva pod poslom producenta i što sadrže predmeti i kurikulumi za producente. Nepoznanica je to bila čak i za jedan broj nastavnika angažovanih na Akademiji dramskih umjetnosti u Tuzli na pozorišnim oblastima. Ako je takvo stanje svijesti i odnos prema poslu producenta i oblasti produkcije kod onih koji su po svojim profesionalnim vokacijama vezani za teatar, onda je tek poseban problem to objasniti najširoj populaciji u jednoj zatvorenoj sredini, koja na dosta konzervativan način posmatra i sferu pozorišta, i sferu filma, i radija i televizije, kao i cjelokupnu umjetnost i bavljenja njome.

Posledica takvog stanja je činjenica da je do marta mjeseca 2012.godine diplomiralo na tuzlanskoj Akademiji dramskih umjetnosti ukupno osamnaest producenata, i da još ni jedan nije dobio stalno zaposlenje u nekoj od institucija kulture i umjetnosti.⁸ Još pogubniji je podatak da u nomenklaturi

---

7 Kada je, 2004. godine, osnovan Odsjek za produkciju na tuzlanskoj Akademiji dramskih umjetnosti u Bosni i Hercegovini su bila 4 (četiri) diplomirana producenta koji su diplomirali na FDU u Beogradu, na tadašnjoj Grupi za organizaciju scenskih i kulturno-umjetničkih djelatnosti. Svi su oni angažovani na ADUT u nastavnim zvanjima.

8 U broj onih diplomiranih producenata koji nisu dobili stalni posao u struci ne ubrajaju se studenti koji su već imali stalna zaposlenja i posle završetka studija samo njih dvojica su uspjela da se kroz sistematizaciju radnih mjesta izbore za mjesto producenta u instituciji gdje su radili.

zanimanja na nivou Bosne i Hercegovine ne postoji prepoznato mjesto i zanimanje producenta.

U takvim okolnostima po shvatanje i razumijevanje produkcije kao oblasti i kao struke, negdje gotovo u isto vrijeme pristupa se na nivou Univerziteta konceptu integralizacije i centralizacije. Takav koncept još više steže i zatvara mogućnosti da se produkcija kao oblast i kao disciplina razvija u svom totalitetu i kreativno nadograđuje.

Kreativna nemoć integrisanog univerziteta u studijama produkcije

U javnosti se često stvaraju neobjektivne slike o nekome i nečemu kao pretečama i rodonadžnicima određenih novotortija. Tako je i prisutna priča, makar u bosanskohercegovačkom akademskom prostoru, pa i dijelu južno-slovenskog o tuzlanskom Univerzitetu kao prvom integrisanom Univerzitetu u tom dijelu areala. Međutim, male sredine u nemogućnosti da se «mjere» po kvalitetu kompetitivnosti nastavnika i saradnika sa većim i razvijenim sredinama, često insistiraju na formi i administrativnim procjenama svojih mogućnosti. One žele da budu u nečemu prve, pa makako se to zvalo. Pri tome se uopšte nijednom ni ne zapitaju da li to utiče na poboljšanje kvaliteta studija i njegovu efikasnost i racionalnost ili je samo još jedna priča koja se može za javnost «prodavati» izvjesno vrijeme. U konkretnom slučaju kada je riječ o integrisanosti tuzlanskog Univerziteta više je riječ o jednom marketinškom triku, nego o procesu koji će uticati na kvalitet i buduća postignuća univerzitetskih jedinica.⁹

Integracija univerziteta se tretira kroz akademsku integraciju i upravljačku integraciju. Akademaska integracija podrazumijeva zaživljavanje zajedničkih predmeta i kurikuluma za koje su matični i neki drugi fakulteti, a ne svi na kojima se određeni predmet ili disciplina predaju. Podrazumijeva to i zajedničke rasporede, kao i međusobnu integraciju predmeta i oblasti. Kada su u pitanju studije dramskih umjetnosti to može biti dobro za one studijske programe koji se ostvaruju u okviru Univerziteta umjetnosti. Međutim, ako studije konkretno, produkcije egzistiraju na jako velikom i razuđenom uni-

---

Zapravo, napravljene su u tom smislu određene preraspodjele. Tako da se i tako nešto može smatrati izvjesnim napretkom i postignućem u doživljavanju zanimanja producenta.

9 Kada je u pitanju Bosna i Hercegovina, do početka marta mjeseca 2012. godine, još ni jedan Univerzitet nije integrisan, izuzev tuzlanskog. Imajući u vidu negativna iskustva po tom pitanju Univerziteti ne žele da budu integrisani

verzitetu na koje je mnogo i mnogo grupacija nauka i disciplina, nastaju veliki problemi koji se direktno odražavaju na kvalitet nastave i procesa.

Predmeti koji se slušaju na odsjeku za produkciju i koji su jako bitni i bez kojih nema ovog odsjeka kao što su: Menadžment u kuluri i umjetnosti, Menadžment u pozorištu, Marketing u umjetnosti, Tranzija i poduzetništvo u kuluri, iz tih razloga ne mogu biti fokusirani na Akademiji dramskih umjetnosti, već na Ekonomskom fakultetu, budući da je on matični za sve oblasti koje se tiču menadžmenta ili marketinga. Identičan je slučaj i sa predmetom Autorsko pravo za koji je matičan Pravni fakultet. I nastavnici na ovim predmetima ne mogu biti birani na Akademiji dramskih umjetnosti, već na Ekonomskom, odnosno Pravnom fakultetu. Ispunjenje ove forme je mnogo bitnije, nego to što će nastavnik umjesto menadžmenta ili tranzicije ili preduzništva pozorišta ili filma ili televizije isključivo predavati te fenomene na primjerima benzinskih pumpi, samoposluga ili supermarketa. Na taj način se u potpunosti kroz akademsku integriranost devalvira kvalitet nastave i sadržaja predmeta i oblasti. Mnoštvo je takvih primjera koji negativno utiču na kvalitet studija i koji se zapravo ne pretvaraju u izuzetak, već u pravilo.

Upravljačka integracija podrazumijeva centralizaciju u upravljanju univerzitetkim jedinicama i čitavim univerzitetom. Fakulteti više ne postoje kao pravni subjekti, već samo kao forme i okviri ispoljavanja i realizovanja studijskog(ih) programa. Gubljenje svojstva pravnog lica Akademije dramskih umjetnosti dovodi do toga da su upravljačke strukture univerzitetke jedinice potpuno nemoćne da razriješe vitalne strukovne stvari bez Univerziteta. Pri svemu tome efikasnost i racionalnost željenih rješenja, i ako se ostvari, proteže se u jako dugom vremenskom rasponu.

Integrirani univerzitet pokazuje kreativnu nemoć u koncipiranju studija produkcije na fakultetima, odnosno akademijama dramskih umjetnosti po načelima samostalnosti, suverenosti i daljnjih usavršavanja i specijalizacija predmeta i disciplina.

Nesamostalnost i nekompetitvnost kao odlike integrisanog univerziteta

Budući da profili školovanja producenata imaju neke svoje kompetitivnosti koje podrazumijevaju uskostručni okvir ispoljavanja, sticanja i prenošenja znanja u uslovima akademske integrisanosti univerziteta isti se ostvaruje, u jednom broju slučajeva kao površni i banalizovani.

Kada su u pitanju kompetencije koje se daju diplomiranim producentima na Akademiji dramskih umjetnosti u Tuzli one se svode na to da se poslije prvog ciklusa studija dobija stručni naziv – bachelor umjetnosti – produkcija, za koji se školuju studenti koji dobijaju srednji i visoki nivo osposobljenosti za bavljenjem svojim poslom u struci. Tu se obrazuju studenti za nivo od organizatora do producenta, odnosno voditelja centara za kulturu, domova kulture kada je u pitanju stručni nivo. A kada je u pitanju akademski nivo onda se studenti osposobljavaju da po završetku ovog ciklusa studija obavljaju poslove do nivoa asistenta.

U okviru drugog ciklusa studija produkcije kandidati dobijaju zvanje magistar umjetnosti – produkcija i studenti ovog nivoa se osposobljavaju za za najviše nivo osposobljenosti u sferi strukovnosti. Takva osposobljenost podrazumijeva školovanje od organizatora preko direktora projekata do urednika kada je u pitanju stručni nivo, dok u akademskom okviru to je školovanje i osposobljavanje do nivoa viših asistenata.

Sticanje predviđenih kompetencija nije moguće u potpunosti obezbijediti u okviru integrisanog univerziteta, jer zbog toga što se neko slijepo drži matičnosti nije moguće razvijati discipline koje su specifične i koje treba da omoguće sticanje znanja koja u struci podrazumijevaju vođenje projekata u pozorištu ili nekim drugim granama umjetnosti. Tome pridonosi i nesamostalnost Akademije dramskih umjetnosti kao univerzitetske jedinice koja treba da ostvaruje potpuni stručni nadzor nad realizacijom kompetencija diplomiranih producenata.

Ka prevazilaženju kreativne nemoći na studijama produkcije

Novi koncept integrisanog univerziteta je model koji ni u kom slučaju ne odgovara studijama produkcije na Akademijama, odnosno Fakultetima dramskih umjetnosti. Pozivanje na određenu finansijsku i drugu racionalizaciju je mnogo skuplje iskazano kroz nekompetitivnost svršenih studenata zbog toga što im znanja nisu prenijeta na način kako bi to uradili specijalisti za pojedine produkcije i sfere umjetnosti. U uslovima univerziteta koji je skup mnoštva disciplina i studijskih programa integrisanost se u akademskom dijelu nikako ne može i ne smije sprovesti u potpunom i slijepom ostvarivanju matičnosti odsjeka, katedri i disciplina, jer to djeluje pogubno po kvalitet nastave. Davanje samostalnosti Akademijama dramskih umjetnosti da u okviru svoga

polja djelatnosti koncipiraju slobodu ostvarivanja disciplina na bazi vlastitih specifikuma je nešto što treba da je ključ rješenja.

Insistiranje na jedinstvenoj matičnosti disciplina na cijelom univerzitetu kao i davanju šanse da nastavu izvode nastavnici koji se nalaze na drugim univerzitetskim jedinicama, a samo po nazivu i ničemu više njihovim jedinicama pripada predmet ili oblast za produkciju je nešto što će se kao kontraprodukt upravo vratiti Univerzitetu, koji pledira da ide u korak sa zahtjevima novopozicioniranog visokoškolskog sistema.

Literatura

- *Elaborat o osnivanju Odsjeka za produkciju na ADUT*, Akademija dramatskih umjetnosti Tuzla, Tuzla, 2003.
- Vukadinović, Srđan. (2003), *Nastava umjetnosti na Univerzitetu*, Podgorica: Prosvjetni rad.
- Vukadinović, Srđan. (2010), *Jedinstvo nastavnog i naučno-istraživačkog rada kao osnovna značajka opstanka Univerziteta i uspostavljanja društva znanja*, Nikšić: Sociološka Luča.
- Vukadinovich, Srđan (2002), *New Position of University*, document, Podgorica: Public „Vrela“.
- *Zbornik Stanje i perspektive Bolonjskog procesa u Federaciji BiH*, Mostar: Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke BiH, 2010.

Srđan Vukadinović
Academy of Dramatic Arts, University of Tuzla,
Tuzla, Bosnia and Herzegovina

PRODUCTION AND CREATIVE (DIS)ABILITY OF THE INTEGRATED UNIVERSITY – CASE STUDY: ACADEMY OF DRAMATIC ARTS, UNIVERSITY OF TUZLA

Summary

The principles of the Bologna process in higher education emphasise the integration of university settings. As a result certain business units within universities centralise their legal capacities. Often these changes are cited as having a rational and administrative nature in affecting the structure of university academic units. Studies on these provisions are beginning to proliferate. This perhaps reflects not a substantive change but something more in line with organisational shifts. In the case of dramatic arts and production studies the centralisation and integration of universities has a profound effect on the educational process.

In circumstances where the study of dramatic arts are situated in universities not focused on this discipline the process of centralisation can have a detrimental effect on curricular matters. These consequences are particularly harmful when it comes to legal and economic disciplines. There exists a real risk for negatively affecting instruction, resulting in banalisation and simplification. Therefore the centralisation of universities with regards to production studies displays a creative impotence that impacts the level of achievement in ways that will be analysed in this study.

Key words: *production studies, integrated university, dramatic arts, education, Bologna Process*